

Nr 47.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m.: given Stockholms slott den 6 februari 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sam. B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Med hänsyn till föreliggande lånebehov föreslås i propositionen, att — utöver de medel som ställts till förfogande enligt beslut av föregående års riksdag — ett anslag av 30 miljoner kronor skall anvisas till stödlån åt jordbrukare, som år 1952 tillfogats skörde-skador på grund av ogynnsam väderlek. Vidare torde 5 miljoner kronor av de medel, som avsetts för den prisreglerande verksamheten på jordbrukets område, tagas i anspråk för bidrag utan återbetalningsskyldighet till särskilt hårt drabbade jordbrukare.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, fråga om anslag till stödlån till jordbrukare, m. m. samt anför därvid följande.

Med anledning av de skador, som uppstått på 1950 och 1951 års skördar, anvisades under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare dels ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, dels ock ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52.

Efter förslag i propositionen nr 253/1952 medgav föregående års riksdag, att nämnda två investeringsanslag fick enligt i huvudsak de grunder, som förordats i propositionen, tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeskador (jordbr. utsk. utl. nr 58; r.skr. nr 448). Bestämmelser rörande sistnämnda låneverksamhet har meddelats i kungörelsen den 19 december 1952 (nr 764) om stödlån till jordbrukare.

I skrivelse den 22 januari 1953 gjorde *lantbruksstyrelsen* framställning om anvisande av ytterligare medel till stödlån åt jordbrukare på grund av fjol-årets skördeskador. Styrelsen upplyste därvid, att av de till Stödlån till jordbrukare anvisade anslagen om sammanlagt 23 000 000 kronor ett belopp av 3 522 190 kronor tagits i anspråk för utlämnande av lån i anledning av 1950 och 1951 års skördeskador. Den odisponerade behållningen å anslagen utgjorde således 19 477 810 kronor. Vidare förmälde styrelsen, att — enligt uppgifter från lantbruksnämnderna — antalet före ansökningstidens utgång den 15 januari 1953 ingivna ansökningar om stödlån på grund av 1952 års skördeskador uppgick till omkring 19 800, innefattande begäran om lån med sammanlagt cirka 55 000 000 kronor. Med ledning av kompletterande upplysningar från nämnderna beräknade styrelsen dock, att ett belopp av cirka 51 500 000 kronor skulle vara tillräckligt för att tillgodose lånebehovet. Då endast omkring 19 500 000 kronor stod till förfogande för ifrågakvarande ändamål, skulle alltså enligt styrelsens mening erfordras ett anslag av ytter-

ligare cirka 32 000 000 kronor. Styrelsen framhöll emellertid, att en säker beräkning av medelsbehovet då icke var möjlig, och förklarade sig därför ha för avsikt att, så snart mera tillförlitliga uppgifter blev tillgängliga, överlämna desamma till Kungl. Maj:t.

Sedermera har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 4 februari 1953 meddelat, att lantbruksnämndernas prövning av ansökningarna om stödlån fortskridit så långt, att en någorlunda säker uppskattning av medelsbehovet kan äga rum. I anslutning härtill upplyser styrelsen, att behovet av stödlån enligt förnyade uppgifter från nämnderna uppgår till i runt tal 47 400 000 kronor. Härav belöper cirka 30 200 000 kronor på ansökningar, som slutligt prövats av nämnderna, medan återstoden eller omkring 17 200 000 kronor hänför sig till ansökningar, vilka ännu endast preliminärt behandlats. Säsom styrelsen tidigare meddelat står endast cirka 19 500 000 kronor till förfogande för låneverksamheten. Styrelsen beräknar därför, att det ytterligare medelsbehovet — med utgångspunkt från nu angivna förhållanden — uppgår till omkring 27 900 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen påpekar emellertid vidare, att nämndernas prövning av låneansökningarna i en del fall resulterat i att nämnderna beslutat avslå desamma helt eller delvis. I den mån sådana beslut efter anförda besvär kommer att ändras, uppstår ett ökat medelsbehov. Med hänsyn härtill ävensom till att vissa för sent inkomna ansökningar alltjämt kan komma att upptagas till prövning, anser styrelsen sig icke kunna uppskatta det samlade behovet av ytterligare medel till lägre belopp än 30 000 000 kronor. Styrelsen hemställer därför om anvisande av detta belopp.

I detta sammanhang torde jag även få anmäla, att *statens jordbruksnämnd* i skrivelse den 19 december 1952 redogjort för en genom nämndens försorg verkställd utredning rörande omfattningen av skadorna på föregående års skörd. Utredningen bygger på en av statistiska centralbyrån företagen specialbearbetning av skörderapporterna för den 15 oktober 1952 samt vissa från hushållningssällskapen, Svenska sockerfabriksaktiebolaget samt Riksförbundet lin och hampa inhämtade uppgifter. Som sammanfattning av utredningens resultat anför nämnden i sin skrivelse, att höstsäden och vallväxterna i många län lämnat ett så gott utbyte, att detta helt kompenserat de skador som uppstått på vårgrödorna. I andra län åter har skadorna icke fullt uppvägs av det bättre utbytet av höstsäd och vallar. I sistnämnda län utgör avvikelserna från normalskörd totalt sett högst omkring 75 000 000 kronor. Lägges härtill intäktsbortfallet för sockerbetor samt lin och hampa m. m., kan för jordbruket i dess helhet beräknas föreligga en avvikelse om högst cirka 100 000 000 kronor. Enligt nämndens mening är skördeskadorna ringa i förhållande till jordbrukets totala intäkter. Samtidigt understryker nämnden dock, att enskilda jordbrukare i många fall lidit betydande förluster.

Jordbruksnämnden har i sin skrivelse vidare redogjort för vissa åtgärder, som vidtagits för att mildra skördeskadornas verkningar. Härom anför nämnden i huvudsak följande.

Viktigast av åtgärderna är den tillfälliga ändring, som företagits beträffande *kvalitetsfordringarna för brödsäd*. Ändringen innebär, att den lägsta tillåtna mälningsgraden för vete har höjts från 5 till 15 procent, varjämte rymdviktsskalan för vårvete påbyggs nedåt. Detta medför, att Svenska spannmålsaktiebolaget och spannmålshandeln kommer att inköpa sådan brödsäd, som under normala år icke inlöses. Åtgärder har även vidtagits för att säkerställa behovet av *vårutsäde* för år 1953, särskilt i Norrland. I fråga om stödåtgärder för *hampodlingen och hampberedningsverken*, som råkat i ett katastrofalt läge, kommer nämnden att senare avge förslag. Hittills har emellertid frågan om utsäde för 1953 års hampodling kunnat lösas.

Jag torde slutligen få anmäla, att *statens jordbruksnämnd* i skrivelse den 27 januari 1953 hemställt, att till av skördeskadorna hårt drabbade jordbrukare skall, utöver stödlån, få utbetalas särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet. För sådant ändamål föreslås skola användas 5 000 000 kronor av besparingar å pristilläggen för fläsk under år 1952 samt av medel, som influerats i form av införselavgifter på ost.

Till grund för framställningen ligger ett vid överläggningar mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation framkommet förslag, som nämnden för sin del ansett sig kunna biträda. I fråga om dessa överläggningar och de därvid framförda synpunkterna anför nämnden i sin skrivelse huvudsakligen följande.

Vid överläggningar den 29 november 1952 mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation diskuterades frågan om ytterligare stödåtgärder i anledning av skördeskadorna. Nämnden och delegationen enades därvid om att uppskjuta frågan, till dess propositionen nr 253/1952 angående utlämnande av stödlån till jordbrukare behandlats av riksdagen samt behovet av ytterligare åtgärder och dessas lämpliga utformning bättre kunde överblickas. Sedan riksdagen bifallit propositionen har förnyade överläggningar mellan nämnden och förhandlingsdelegationen ägt rum den 23 januari 1953. Vid dessa var man ense om att det omedelbara hjälpbehovet i stor omfattning borde kunna tillgodoses genom stödlånen. Emellertid framhölls, att det i ett ej obetydligt antal fall vore angeläget att kombinera lån med bidrag utan återbetalningsskyldighet. Som exempel på sådana fall angavs, att en jordbrukare råkat i en prekär situation till följd av särskilt svåra skördeskadorna under år 1952 eller på grund av att han haft en svag skörd även under närmast föregående år. Man åberopade också, att hjälpbehovet ofta vore stort, där den som drabbades av skadan nyligen tillträtt sitt jordbruk eller vore arrendator. I sådana fall som nu nämnts vore otvivelaktigt någon hjälp utöver stödlånen påkallad.

Å andra sidan rådde enighet om att jordbrukarna med hänsyn till reglerna för den allmänna prissättningen och utfallet av jordbrukskalkylen icke borde ställa ytterligare anspråk på staten. De bidrag, som enligt vad förut sagts skulle utgå utöver stödlånen, borde därför finansieras med medel, som jordbrukarna redan erhållit för innevarande regleringsår. Härigenom finge bidragen formen av en intern utjämning inom jordbruket. För utbetalande av bidrag syntes kunna disponeras omkring 5 000 000 kronor. Av detta belopp utgjorde 3 400 000 kronor uppkomna besparingar på de under 1952 beslutade pristilläggen för fläsk, vilka besparingar enligt riksdagens beslut tillkomme jordbruket. Återstoden eller 1 600 000 kronor utgjordes av medel, som influerats vid upptagande av införselavgift på ost och som enligt Kungl. Maj:ts beslut tillförts Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. för att av föreningen

användas till prisreglerande åtgärder beträffande mjölk och mejeriprodukter.

Förslaget innebär vidare, att bidrag skall kunna utgå endast till den, som ansökt om stödlån. Ansökan om bidrag skall ingivas till vederbörande lantbruksnämnd, som efter prövning äger utbetala bidraget. De närmare riktlinjerna för förfarandet avses skola utformas gemensamt av lantbruksstyrelsen, jordbruksnämnden och tre representanter för jordbrukets förhandlingsdelegation. För den händelse man därvid icke kan finna något system, som automatiskt garanterar att de för ändamålet tillgängliga medlen icke överskrides, skall ansökningarna granskas centralt. Sådan granskning skall ske i samråd mellan nyssnämnda myndigheter och representanter.

Lantbruksnämnds beslut i bidragsärende bör i vanlig ordning få överklagas hos lantbruksstyrelsen. Med hänsyn till att bidragen enligt förslaget skall utgå av medel, som redan står till jordbrukets förfogande, är det emellertid enligt jordbruksnämnden lämpligt, att lantbruksstyrelsens beslut blir slutgiltigt. Härför fordras en föreskrift av Kungl. Maj:t, att dylikt beslut ej får överklagas.

Departementschefen.

Frågan om statligt stöd åt de jordbrukare, som år 1952 tillfogats skördeskador på grund av ogynnsam väderlek, underställdes genom propositionen nr 253/1952 riksdagens prövning. Enligt riksdagens beslut, som i huvudsak innebar bifall till propositionen, kan nämnda jordbrukare under vissa förutsättningar erhålla stödlån av statsmedel. Låneverksamheten skall enligt beslutet finansieras genom anlåtande av de odisponerade medlen av två investeringsanslag, som riksdagen tidigare anvisat till stödlån i anledning av skördeskador under åren 1950 och 1951. Angivna medel, som i propositionen beräknades till omkring 19 770 000 kronor, har sedermera visat sig uppgå till cirka 19 500 000 kronor. Med hänsyn till svårigheten att med tillförlitlighet beräkna medelsbehovet förutsattes, att ytterligare medel framdeles kunde komma att erfordras.

Enligt vad lantbruksstyrelsen upplyst i sin skrivelse den 4 februari 1953 representerar de hittills ingivna låneansökningar, som redan bifallits eller preliminärt ansetts kunna bifallas, ett sammanlagt lånebelopp av icke mindre än — i runt tal — 47 400 000 kronor. Såsom styrelsen anfört erfordras emellertid härutöver vissa medel för att tillgodose sådana lånesökande, vilkas ansökningar avslagits av lantbruksnämnderna men efter besvär kan komma att helt eller delvis bifallas. Hänsyn bör tillika tagas till att även sådan låneansökningar, som ingivits efter ansökningstidens utgång, i viss utsträckning torde komma att upptagas till prövning. På grund härav tillstyrker jag lantbruksstyrelsens förslag, att för utlämnande av stödlån skall anvisas ett anslag av ytterligare 30 000 000 kronor. Anslaget torde böra uppföras å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd samt benämnas Stödlån till jordbrukare.

Vid anmälan av propositionen nr 253/1952 framhöll jag, bland annat, att förslaget om stödlån framlades i syfte att skapa möjlighet för omedelbar hjälp till de jordbrukare, som var i trängande behov därav. Jag förklarade mig emellertid ha för avsikt att — sedan statens jordbruksnämnd avslutat en pågående utredning av skördeskadornas omfattning och natur — på nytt upptaga frågan om bistånd åt de skadelidande och därvid överväga, huruvida ytterligare hjälpåtgärder kunde anses behövliga. Samtidigt meddelade jag, att förslag skulle framläggas om viss befrielse för skadelidande jordbrukare från skyldighet att göra insättning å investeringskonto för skog. Riksdagen hade icke något att erinra mot dessa uttalanden.

Som framgår av den tidigare lämnade redogörelsen har jordbruksnämnden nu slutfört sin utredning angående fjolårets skördeskador samt underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Utredningen ger å ena sidan vid handen, att skadorna totalt sett icke varit av den omfattning, som kunnat befaras, men utvisar å andra sidan, att de inom vissa bygder varit av mycket allvarlig karaktär och medfört betydande avbräck för de enskilda jordbrukarna. Vid sidan av stödlånen har därför vissa åtgärder vidtagits för att avhjälpa eller lindra de svårigheter, som uppkommit för sådana jordbrukare. Sålunda har genom kungörelsen nr 765/1952 jordbrukare, som ansökt om stödlån och vid preliminär prövning befunnits fylla villkoren för sådant lån, befriats från skyldigheten att göra insättning å investeringskonto för skog, såvitt avser beskattningsår, för vilket taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställes år 1953. Sådant befrielse äger dock icke rum, därest det belopp, som skall sättas på kontot, avsevärt överstiger beloppet av det stödlån, som anses böra komma i fråga. Det kan även anmärkas, att genom kungörelsen nr 4/1953 generell befrielse från insättningskyldighet, avseende nyssnämnda beskattningsår, meddelats för belopp, som icke överstiger 2 000 kronor. Därjämte har som förut nämnts viss sänkning av kvalitetsfordringarna vid inlösen av brödsäd ägt rum ävensom åtgärder vidtagits för att säkerställa tillgången på utsäde för det kommande vårbruket, särskilt såvitt angår Norrland.

Genom nu angivna ingripanden har verkningarna av fjolårets skördeskador i viss mån mildrats. Det förhåller sig emellertid otvivelaktigt så, att många jordbrukares ekonomiska ställning på grund av skadorna försämrats i sådan omfattning, att det icke räcker med de redan vidtagna hjälpåtgärderna utan ytterligare sådana är påkallade. Enligt jordbruksnämndens förslag bör för dylika fall möjlighet öppnas att komplettera stödlånen med särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet. Av vad i ärendet förekommit framgår, att det vid överläggningar i frågan mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation rått enighet om att de bidrag, som sålunda anses böra komma i fråga, icke bör bestridas genom nya statsanslag. I stället har man föreslagit, att för ändamålet skall användas vissa medel, som jordbrukarna inom jordbrukskalkylens ram redan erhållit men som ej tagits i anspråk. Vad sålunda föreslagits, kan jag biträda. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde således ett belopp av sam-

manlagt 5 000 000 kronor — därav 3 400 000 kronor av besparingar, som uppstått på de för år 1952 beslutade pristilläggen för fläsk, och 1 600 000 kronor av medel, som influtit i form av införselavgift på ost — få disponeras för utlämnande av bidrag enligt i huvudsak de grunder jordbruksnämnden angivit.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Malte Olsson.